

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 7. De duello,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78332)

catum est in cit. cap. Dilecto. §. finali. cum dicitur: Et quidem cum liceat cuilibet vicino vel proximo pro repellenda ipsius iniuria, suum impertiri auxilium. Immo vero si potest & negligit, videatur iniuriantem fouere, ac esse particeps eius culpa. Hæc ibi. Attamen ille non tenetur ex tali ope in similia mala incurrere. Nam vt vitam alterius conseruare non tenetur cum propria vitæ periculo verosimili: ita nec honorem aut rem familiarem ipsius cum simili sua iactura: quod pro generali regula habendum esse notat Petrus à Nauar. in citato cap. 3. num. 428.

Aduerte autem obligationem defendendi vitam & bona externa proximi, cum propria vitæ iactura; cessare in iis etiam, qui ex officio tenentur illum defendere; vti qui sunt publica auctoritate prædicti aliorum gubernationem; velut Principes, Prætores, Magistratus, & qui auctoritate ipsorum sunt ad id constituti, vt publici officiales. Tale officium enim non obligat ipsos, vt pro bono priuato, vitam exponant, sed tantum pro bono publico, cuius propterea ac directe constituuntur custodes.

Aduerte præterea quod satis ratione congruenter docet Molina De iust. & iure, to. 4. tract. 3. disp. 18. nu. 6. pro defensione bonorum proximi: nos non solum non teneri exponere periculo propriam vitam, aut corpus mutilationi, vel vulneri aliue notabili læsioni: sed nec teneri notabilem nostrorum bonorum pati iacturam, aut magnam molestiam. De cuius siue iactura siue molestiæ magnitudine sufficienti ad excusandum à mortali, nõ datur certa regula; sed relinquitur a birrio prudentis iudicandum in singulis euentibus. Ad quod iudicium iuuare poterit cõmunis doctrina de elemosyna, quam secuti sumus in præced. lib. 4. à c. 19. Et aduerter interea, quod cum peius sit damnum inferre alicui, quam ne ab alio inferatur, non impedire; minus requiri ad non impediendum damnum proximi, quam ad inferentem excusandum à peccato mortali: bonamq; fidem in rem incerta; posse non parũ ad huiusmodi excusationem feruire. Probarim quoq; illud, quod idem Molina habet in præced. nu. 4. obligatũ tantummodo ex charitate ad defensionem proximi ab iniuria in bonis externis, nõ teneri id facere cum inuaforis occisione, quæ notabilem molestiam, & horrorem adferat: in tali præsertim casu, in quo pro bonis ordinis longe inferioris, plerumque cum vita corporis admittitur vita animæ, etiamsi id malitiæ perentis sit tribuendum.

72. Superest paucis attingenda difficultas, quam tractat Petr. à Nauar. lib. 2. De restit. cap. 3. à num. 206. ad 216. Nam liceat aliquando optare proximi mortem. De qua certum est, id non licere, si nullus sit rationabilis finis, quo quis ad id moueatur; ne si quidem alter nocentissimus sit; quia in eo peccatur contra charitatem per inuidiam vel odium. Licere autem, si talis sit finis ob quem subire mortem, etiam in nocentissimus teneatur, vt Christi gloria, adimpletio voluntatis diuinæ, reipub. salus temporalis, aut salus spiritalis alicuius hominis, cum ad eas res talis mors medium est necessarium. Qua item ratione licitum etiam est optare alicuius mortem, morbum, dedecus, vel aliquam in re familiari iacturam, per quam ad emendationem vitæ inducatur, aut tot, quod solet, facinora impediatur perpetrare, prout ex D. Thoma & Soto habet Nauar. in Enchir. cap. 15. num. 10.

Difficultas est igitur, An id desiderare liceat ob alios fines inferiores, vt ob aliquod nostrum commodum, aut incommodum temporale. Ad quam Petrus ipse à Nauar. ibidem num. 209. & aliquot sequentibus respondet, non esse quidem illicitum gaudere simpliciter de morte alicuius, prout ea contingit diuina voluntate; quia licet suam voluntatem conformare diuinæ: nec item gaudere simpliciter de temporali emolumento ex ea securo: quia talis effectus bonus est. Esse tamen illicitum gaudere de morte ob talem effectum ex ea secutum. Id enim est contra charitatis ordinem, secundum quem tenemur pluris facere vitam proximi quàm bona nostra temporalia. Is vero qui propter hæc mortem alterius desiderat, facit contrarium. Deinde tenemur prædicta bona dare pro vita proximi, cum ipse est in extrema necessitate. Ergo non possumus ob illa, mortem ipsius licite desiderare.

CAPVT VII.

de Duello.

SVM MARIVM.

- 73 Definitio duelli cum explicacione.
74 Duo casus in quibus illicitum est duellum.
75 Nequit licite permitti à Principibus, nisi ad maius malum vitandum vigente necessitate.
76 Pœna pugnantium in duello.
77 Pœne participantium iisdem.
78 Quod constitus particulares, qui sunt in bello, nõ sint duella.
79 Quodque nihil minus vt plurimum sint illiciti.
80 Necessitas non facit duellum licitum.
81 Duelli reprobatio per Concilium Tridentinum.
82 Pontificum aduersus illud edita constitutiones: quarum ea quæ est Clementis octauis ceteras complectitur & innovat.
83 Pœnæ quæ ratione duelli excommunicationem, aliasque pœnas incurrunt.

ABETVR de hac materia in iure Canonico cap. Monomachiam. 2. quæst. 4. & titulus De Clericis pugnantibus in duello, ac titulus De purgatione vulgari in Decretalibus Gregorij. Agunt de eadem Summularij in verbo Duellũ, Caiet. 2.2. quæst. 95. in fine, Nauar. in Enchir. cap. 11. num. 39. & cap. 15. num. 9. Petrus à Nauar. lib. 2. De restit. cap. 3. à Num. 280. Gregor. à Valent. 2.2. disp. tert. quæst. 17. puncto 1. Comitulus in lib. 6. responsum Moral. à quæst. 12. ad 19. & Thomas Sanchez in opere Morali lib. 2. cap. 39. Illius autem explicacionem complectemur responione ad aliquot quæstiones.

73. QUÆRITVR ERGO PRIMO, Quid sit duellum. Respondetur esse pugnam duorum, vel plurium institutam ad cædem seu vulnera, idq; ex condicito, ac certo pugnantium numero constituto, atque tempore locoq; pugna designato. Dicitur primo, pugna, quia digladiationes illæ quæ ioco fiunt, aut exercitij gratia, non sunt duella. Secundo, duorum vel plurium: quia duellum non est tantum inter duos solos; sed, aliquando inter plures; vt quando duo contra duos pugnant, sex contra sex, aut alio numero vtrimque pari. Tertio dicitur, instituta ad cædem seu vulnera: quia cetera exercitia militaria, quæ nõ sunt ad hunc finem instituta, sed ad discendam artem militarem, vel ad virium conseruationem, non censentur proprie duella: nec etiam illicita sunt, nisi vt habent adiuũtum periculũ mortis, vel vulnerum, non adhibito aduersus illud remedio vt torneamenta illa quæ prohibentur, & in quib. qui moritur, etiamsi pœniteat Ecclesiastica sepultura priuatur in cap. 1. De torneamentis. Sunt enim illa in quibus est probabile periculum, occasioq; mortis vel vulnerum; non vero illa quæ exercentur eo moderamine, quo cædes, & alia pericula vitantur. Talia enim, quantumuis mors aliquando casu sequatur, illicita non sunt, vt D. Thomas attingit 2.2. quæst. 40. art. 1. in fine, & expressit Nauar. in cit. num. nono, & post ipsum Petrus à Nauar. in citato cap. 3. nu. 300. Hacq; ratione, à Ioanne XXII. in Extra. rag. vnica, De torneamentis, censentur torneamenta permilla esse, ob commune bonum: cui expedit talibus pugnis vmbra libris, suos propugnatores exerceri. Dicitur quarto, ex condicito, id est, ex pacto inuicem inito: quia conflictus quotidiani, qui nascuntur ex improuiso ac subito iræ feruore non sunt duella: vt nec quando quis defendit seipsum contra furem vel alium, propulsando iniuriam. Propterea additur, certo pugnantium numero constituto, vt duellum distinguatur à bello, in quo relinquitur liber certantium numerus.

Quod vltimo loco ponitur distinguit duellum à rixa, de qua in fine huius libri fitq; sine præmeditata iniuriacione ad pugnam. Ex eo autem licet deducere cum Thom. Sanchez in cit. cap. 39. nu. 28. duelli rationem contingere: si animo pugnandi vnus dicat alteri: veni, expectabo te in tali loco, alterque acceptet. Nam nihil ad duellum tunc apparet deesse, quam certum tempus. At non deest. Nam præsens, quod ex pacto illi constituitur, nõ minus est certum, quam tempus crastinum. Idem iudicium est si iniuria affe-

ria affectus ab alio, quem videt non habere ensem, dicat: Vade, quæsum ensem tuum, te hic exspecto. Nam & tunc definitur locus & tempus. Non vero si ab alio læsus in templo, dicat ei, Exi foras; intendens significare quod velit sibi cauere ab irreuerentia loci sacri. Non autem assignare locum pugnae. Licet etiam deducere eum Lud. Molina, De iustitia & iure, tomo 4. tract. 3. disput. 17. nu. 4. non posse in rigore, quin duella sint, pugnae intæ ab iis qui cum essent in naui, aut in alio loco ad pugnam non commodo ipforum iudicio, vnus alteri dixit egrediamur in terram: vel te exspectabo in tali loco: vel quisque nostrum eat quæsum ensem suum pugnaturi in tali loco, & tandem pugnant, neque concurrentibus aliis ad spectaculum, neque interueniente alia solemnitate. In quibus ratio quidem solemnem duelli minime cernitur, priuati tamen duelli non est obscura.

74. **QVÆRITVR SECUNDO.** Anlicitum sit duellum. Respondetur vero, illicitum esse in duobus casibus. Alter est, quando ipsum fit ad indagacionem veritatis: nimirum vt ea diuino iudicio censetur esse à parte illius qui superior euaserit: quod quidem est tentare Deum, contra illud Matth. 4. Non tentabis Dominum Deum tuum. Etenim si ratione veritas occulta exquiratur à Deo in debito modo; iuxta cap. Monomachiam 2. quæst. 4. perinde ac per appositionem manuum ad ferrum candens, vel aquam feruentem, ex cap. Consultuisti ead. quæst. & ex cap. finali, De purgatione vulgari.

Alter casus est, quando quis alium prouocat ad duellum, vel illud acceptat ob inanem gloriam, vel iram, vel ad virium ostentationem, aut aliam causam præter necessitatem defensionis vitæ, vel honoris, vel rerum, in instanti temporis quo inuaduntur. Illa enim ratione homicidium committitur contra hoc præceptum, prohibeturque non modo iure canonico, Extra De Clericis pugnantibus in duello: sed etiam iure civili, Cod. De gladiatoribus, lege vnica.

75. Neque vero licitum est vnquam Principi permittere tale duellum fieri, cum ipsum aduersetur non tantum charitati (tam scilicet in eo, quod dirigatur ad mortem vel mutilationem proximi: quam in eo, quod sit cum cõditione, vt neuter à quoquam impediatur alterum offendere) sed etiam iustitiæ: immo & bono publico, vt de se satis patet: nec licet de ea veritate vllatenus dubitare: cum in Conc. Trid. sess. vlt. cap. 19. De reformatione, omnes Principes, & Domini temporales, qui duellum inter Christianos concedunt, sint excommunicati ipso facto, & domino ciuitatis aut loci in quo vel apud quem duellum permissum est, priuati sint: si illud ab Ecclesia obtinuerunt, aut si feudale sit, dire ctis dominis statim acquiratur. Quanquam (vt citatis aliis notat Thom. Sanchez in opere morali lib. 2. cap. 39. num. 30. post Gregor. à Valent. in fine memorati puncti primi) in aliquo casu extraordinario ad vitanda maiora mala & scandala, Princeps excusari posse videtur, cum duellum permittit inuitis, eo modo quo interdum nonnulla alia mala permittuntur ad euitanda aliqua maiora. Exemplum est: si ciues baccharuri sint in mutuas cades, nisi duobus qui sunt dissensionis auctores, duellum permittatur.

76. **QVÆRITVR TERTIO.** Quæ sint pœnæ pugnantium in duello aut illis participantium in eo crimine. Respondetur, septem pœnas contra pugnantem in duello cõstitutas esse ab Ecclesia. Prima est, si ille qui pugnat mutilat aut occidat, siue per seipsum siue per alium loco ipsius constitutum, efficitur irregularis, ex cap. 2. De Clericis pugnantibus in duello. Secunda, Clericus qui pugnat in duello debet ab episcopo deponi ab omni officio & ordine; ex cap. 1. eod. tit. Vbi tamen additur, quod Episcopus ipse possit cum eo dispensare, si non occidit vel mutilauit: quod si occidit vel mutilauit ad nullum ordinem sacrum promoueri potest, iuxta Conc. Trid. sess. 14. c. 7. De reformatione. Tertia pœna est, quod qui pugnat in duello sunt ipso facto excommunicati, ex eodem Conc. Trid. sess. vlt. cap. 19. De reformatione. Nec obstat, quod vtatur verbis in peratiui modi, quæ videri possunt significare nõ sententiam latam, sed ferendam per Iudicem: quoniam ea

non diriguntur ad Iudicem vt censentur requirere illius actionem, sed ad reum, quem per imperiũ efficaciter ligauit.

Accedit quod Gregorius XIII. & Clemens VIII. in suis constitutionibus de eadem re (quarum in sequentibus sufficiens mentio fiet) sic illud Concilij Decretum intellexerunt. Quarta pœna est perpetua infamia ex eodem Concil. in eod. cap. 19. Quinta est, proscriptio omnium bonorum, ex eod. adhuc ibid. Sexta, quod debeant puniri vt homicidæ, iuxta sacros canones, prout ibidem etiam habetur. Septima, quod priuandi sint Ecclesiastica sepultura qui moriuntur in duello, ex eiusdem Concilij Decreto ibidem.

Non immerito vero Ecclesia tot pœnas statuit contra huiusmodi peccatum. Imprimis enim per illud iustitia maxime perueritur; tam quia milites & nobiles, ad duella confugiunt, relicta ipsa iustitia: quam quia plerumque ille qui iustam habet causam succumbit in duello, vt tangitur in cap. 2. De purgatione vulgari. Præterea quando permittuntur duella, in dies sunt homicidia infinita: quia pro quouis iniurioso verbo homines ad illa se pronocant. Denique non tantum interficiuntur corpora: sed etiam animæ ipsæ, quæ pereunt in peccato mortali. Ob quæ maxime causam Ecclesia tam seuerè duella ipsa prohibet: pro ea scilicet cura speciali, quam debet habere salutis animarum.

77. Quod autem attinet ad illos qui participant in crimine pugnantium in duello; præter reatum peccati mortalis (quem constat illos incurere, qui quouis modo alios ad duella incitant; aut qui ab illis non reuocant, cum teneantur & possunt) incurunt quinque pœnas Ecclesiasticas. Prima est, vt qui duellum præcipiunt, consulunt, aut defendunt pugnantem in eo, si homicidium vel mutilatio sequatur, sint irregulares, ex cap. 2. De Clericis pugnantibus in duello. Secunda, vt patini pugnantium in duello, sint excommunicati ipso facto & incurant perpetuam infamiam ac proscriptionem omnium bonorum, & puniendi sint vt homicidæ, ex Conc. Trid. sess. vlt. cap. 19. Tertia, vt omnes qui in causa duelli dant consilium siue in iure siue in facto, sint excommunicati, incurantq; perpetuam maledictionem ex Concil. Trident. ibidem. Quare cauere debent Ecclesiastici de hæc interrogati, ne respondeant duellum esse licitum. Nam in excommunicationem incurunt, si ipsum sequatur; & celebrantes in tali excommunicatione, sunt irregulares ex violatione censuræ. Quarta, vt omnes qui id quacumque ratione suaserint, sint excommunicati ex eod. Conc. ibid. Quinta, vt omnes spectatores sint etiam excommunicati, ex eodem quoque Concil. ibidem. Quod aduerte, cum pœna sint interpretatione restringenda, non videri extendendum (quod etiam notat Tho. Sanchez in seq. nu. 31.) ad eos qui casu aliquo spectant, vt accidere potest transeuntibus, obiter aspicientibus: cum spectatores vocari non soleant, nisi illi qui se in publico exhibent, & præsentia suo concurrunt ad solemnitatem spectaculi. Cæteri autem qui aspiciunt non sunt quidem obnoxij excommunicationi, sunt tamẽ peccato, tanquã vacantes operi vituperio, non autem laude digno. De quibus dubium non est idem dici posse quod de aspicientibus torneamenta, aut alia spectacula in quibus exhibendis imminet probabile periculum mortis aut mutilationis: nempe ex Angelo in verbo Interrogationes nu. 8. in fine, peccare mortaliter: tum quando respiciunt animo ira affecti, vt nolent desistere etiam si id eis præciperetur: tum quando aspectu ipforum est talis spectaculi causa, vt quando ipsum alioqui non fieret. Adde & quando in eo datur aliis scandalum, vt facile potest ab Ecclesiasticis, non modo Religiosis, sed etiam sæcularibus.

78. **QVÆRITVR QVARTO.** Vtrum liciti sint conflictus illi particulares, qui inter hostes solent fieri tempore belli inter vnum & vnum, decem & decem, &c. Respondetur primo, huiusmodi conflictus non esse duella, quando bellum est iustum, sed esse partes quasdam iusti belli. Differunt enim trib. modis à duello. Primo, ex parte principij: siue enim publica & legitima auctoritate, sicut bellum. Duellum vero, vel fit priuata auctoritate, vel non le-

gitima. Secundo, differunt ex parte effectus. Nam per huiusmodi conflictus, vires hostium possunt debilitari, & per duella vires Reipub. quandoquidem vt plurimum vterque pugnantium est pars eiusdem Reipubl. Tertio, differunt ex parte finis. Nam finis istorum conflictuum principalis, est defensio Reipub. proximus vero est interficere Reipublic. hostes, illosve qui possunt iuste interfici. Finis vero principalis duelli est priuatum commodum; proximus autem est interficere illum, qui non potest iuste interfici. Vnde duellum est contra istud quintum præceptum, non item conflictus illi qui fiunt in bello.

79.

Cæterum quauis hæc ita sint, tales tamen conflictus, vt plurimum illiciti sunt, duas ob causas. Altera est, quod Dux permittens illos, temere milites suos exponat mortis periculo. Nam cum sint pares numero cum aduersariis, valde probabile est quod neutra pars superabit, sed potius mutuis vulneribus se conficiant, quemad. 2. Regum, cap. 2. accidit, cum pugnant 12. contra 12. omnes se mutuo interfecerunt. Altera causa est, quod id sit quædam tentatio Dei, nec prudenter fiat; cum securius sit, & consultius defendere rempublicam omnibus viribus, quam tam paucis hominibus, vt euentus ostendit in memorato conflictu: ex quo non esse secutam pacem, sed crudelissimum bellum, patet ex eodem cap. 2.

Item vix concesserim tales conflictus esse licitos, nisi cum ad eos impulerit vrgens causa: qualis censetur primo, ille qui iustum bellum gerit, non habeat vires aduersariis pares ad confligendum copiis omnibus. Nam tunc securius est ei pugnare paribus viribus in particulari conflictu, quam imparibus in conflictu generali: & ita sentientes multos refert Thomas Sanchez in opere morali lib. 2. cap. 39. nu. 15. Secundo, si ille qui causam habet iniustam prouocet ad talem conflictum, periculumque sit ne proprii milites, nisi conditio admittatur, cadant animis; sicque perdat victoria; aut idem meticolosi, & ignaui existimantur ab hostibus, qui inde efficiantur animosiores. Causa sufficiens vero non censetur esse ostentatio virium, vel vana gloria. Immo neque vt parcatur multitudi. Licet enim ex vna parte videatur misericordiam esse curare, vt pauciores potius, quam multi interficiantur, ex altera parte tamen, tentatio quædam est Dei, qua ab eo miraculum exquiritur, cum id quod totis viribus conandum est modico tandem conatu adhibito obtinere volumus: præsertim cum ipse velit expectantes auxiliū ipsius, operari ex parte sua quidquid possunt. Qua de re Caiet. 2. 2. quæst. 95. in fine, Petrus a Nauar. lib. 2. de resit. cap. 3. nu. 295. & 296. ac Thom. Sanchez in citato capite 39. n. 12. 13. & 14.

80.

QVÆRITVR 5. An licitum sit ob aliquam necessitatem duellum suscipere. Respondetur, nulla vnquam de causa licitum fuisse duellum suscipere. Quod communiter senserunt Doctores etiam ante Concil. Trident. Ita enim habet glossa ad cap. 1. verbo Obligatum. De clericis pugnantibus in duello: & ad cap. 1. verbo aliquatenus, de purgatione vulgaris: habet item D. Anton. 3. part. tit. 4. sub finem, quem Tabiena in verbo Duellum nu. 4. sequitur: simul approbans quod ille expressit, nulla consuetudine duellum potuisse reddi licitum, vt pote de se malum & perniciosum. Adde Syluest. alios citantem in eodem verbo quæst. 4. sub finem. Id autem probatur facta inductione per causas ob quas maxime videri potest licere duellum suscipere. Primo enim, id non licet ob metum infamiae, siue eo quod timeat quis ne dicatur de ipso quod sit vilis, & degeneris animi. Nam metus eiusmodi, vt communiter Summularij docent in verbo Metus, nullo iure excusat, cum non imitatur rationi vel legi; sed, vt recte notat Caiet. loco cit. causa 3. stultæ opinionioni vulgi. Atque vt Bannes habet 2. 2. quæst. 40. art. 1. in fine: si quæ contingat in hac re amissio honoris & famæ, tantum est apud homines vanos, & amatores huius seculi. Apud bonos enim & timorata conscientia homines, nihil famæ, & honoris amittitis, qui ne Deum offendant, & in Ecclesiasticas censuras incurrat, non vult acceptare duellum: præsertim cum licite possit euadere infamiam, respondendo prouocanti. Ego quidem vbicumq; me aggressus fueris, paratus sum me defendere: sed duellum nō accipio; quia impium est, & iustis legibus damnatum.

Deinde nec iusta causa suscipiendi duellum esse potest, vel defensio rerum, vel conseruatio honoris, aut vitæ: tum quia tale remedium nimis atrox est, ac etiam ineptum: vt pote quo honor, res, & vitæ aperto discrimini obiciuntur, non autem seruantur. Tum quia etiam si liceat ipsum defendendo vim vi repellere, tamen vt sit vera defensio, id debet fieri incontinenti, non autem post interuallum temporis vt expresse habetur ex cap. 3. De sentent. excommunic. In duello vero non propellit quis iniuriam incontinenti, sed post interuallum temporis. Quinimo in eo, neuter pugnantium defensor est, sed vterque aggressor.

Si quis obiciat pugnam quam Dauid suscepit contra Goliath. Occurrendum est pugnam eam non fuisse duellum, sed partem iusti belli. Pugnavit enim Dauid cum hoste reipubl. suæ: idque tunc, cum in summis angustiis esset exercitus populi Dei. Adde quod cum esset propheta, id fecerit ex speciali instinctu Dei: cum alioqui tam impar viribus, suscepisset talem pugnam valde inconsulte, & cum quadam tentatione Dei.

Porro magna difficultas fuit ante Concilium Tridentinum, An duellum suscipere liceret ei qui falso accusatur ab alio de crimine propter quod interficiendus esset nisi ex mandato Iudicis purget se duello? sed post ipsum Concilium non videtur relicta ratio dubitandi, quin id sit illicitum. Generaliter enim ac sine restrictione prohibitus est vsus duelli scilicet. vltima cap. 19. his verbis Detestabilis duellorum vsus fabricante diabolo introductus, vt cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur.]

Et certe, vt iam insinuauimus, licitum censeri non potest, ad conseruationem rerum temporalium: quia per idem Concilium ibidem, qui pugnat in duello incurrit præscriptionem omnium honorum. Nec etiam ad famæ conseruationem, quia talis simul incurrit veram infamiam vitæ, nec sepelitur in loco sacro, adhuc ex eodem Concil. ibidem. Neque item ad vitæ conseruationem, quia incurrit mortem animæ, cui mors corporis postponenda est, iuxta expressum Christi documentum Lucæ 12. vers. quinto. Nec denique ob merum vilius Iudicis, quoniam pro nullo metu debet quis peccatum mortale committere, vt notatur in cap. Sacris Deiis quæ vi, metusve causa fiunt. Quanquam tamen (iuxta doctrinam quam ex Caiet. habet Nauar. in Enchir. cap. 11. num. 39. & cap. 15. nu. 9. & plenius tractat Thom. Sanchez in opere morali lib. 2. cap. 31. & aliorum sequentibus) quando fuerit necessarium ad defensionem vitæ contra iniustum inuadentem, nec alia paruerit via ad euadendum, potest acceptari duellum: immo & offerri ad hunc modum: nempe, si inimicus armatus te aggressus fuerit in membra, petas dari tibi arma, vt militanter te occidat. Talis enim petitio habet rationem veræ defensionis, non autem duelli ad iniustam occisionem instituti, quod Ecclesia punit excommunicatione ea quam Patres Concilij Trident. in cit. cap. 19. rulerunt, extenduntque ad eos qui consilium dederint in causa duelli: aut hoc fuerint, aut eius spectatores fuerint.

Cæterum præter Concil. Tridentinum hanc animarum simul & corporum perniciem eliminare ab Ecclesia constitutionibus seuerissimis magno studio conati sunt: Pius quartus, & Gregorius decimus tertius, ac postremo Clemens octauus: innouans ab illis constituta; & quædam superaddens, ad frenandos animos furis sic agitatores, vt & Dei & sui omnino obliuiscantur, in suam extremam perniciem tam animæ quam corporis. Vitale autem erit constitutio eiusdem Clementis quam edidit anno Domini 1592. & incipit: Illius vices; summam hic atretere post Georgium Sayrum in libro tertio Thesauri casuum conscientia cap. 31. a num. 21. ad 26.

Summa constitutionis à Clemente octauo adita contra pugnantem in duello.

PRimo renouat bullam quamdam à Pio 4. de hac re editam, contra quoscumq; Principes ac domicellos, ac alios omnes, permittentes in suis dominis & terris duellum

lum

lum fieri, aut singularia certamina: aut diffidationes facientes, ac ad id inuitantes, procurantes, auxilium, consilium, vel fauorem dantes, illisque adstantes & intereffentes, necnon chartas desuper subscribentes, aut publicantes, seu de illis se intromittentes. Qui omnes & singuli Imperatore ac Regibus inferiores, si laici fuerint maioris excommunicationis: si Ecclesiastici fuerint ultra eam, etiam priuationis omnium dignitatum, beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum, inhabilitatisque ad illa, & alia in posterum obtinenda, penas eo ipso incurrunt a quibus non nisi à Romano Pontifice absolui possunt.

Secundo innouat decretum Concilij Trident. sess. vlt. De reform. cap. 19. antea memoratum à nobis. Tertio confirmat bullam Gregorij XIII. que incipit *Ad tollendum*, editam anno Incarnationis Dominicæ 1582. nono Decembris Pontificatus eiusdem, anno vndecimo: vbi præfatus Pontifex impositas à Concil. Trident. penas extendit aduersus omnes illos, qui non publice quidem, priuatim tamen ex condicito, statuto tempore, & in loco conueno monomachiam commiserint, etiamsi nulli patrini, sociiue ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nulla prouocatoria literæ, aut denuntiationis chartulæ præcesserint. Quas etiam penas extendit contra locorum dominos, si certamen ex condicito permiserint, aut quantum in se fuerit, non prohibuerint: necnon contra eos omnes qui duellum huiusmodi fieri mandauerint, instigauerint, auxilium, consilium, vel fauorem dederint, aut equos arma, pecuniam, comæatum, & alia subsidia scienter subministrauerint, aut ex composito spectatores vel socios se se quouis modo præbuerint, etiamsi illi qui ad locum destinatum pugnatui accesserint impediti, pugnam non commiserint si per ipsos non steterit quominus illa committeretur. Quarto confirmat omnes tres prædictas, hoc est, Pij 4. Concil. Trident. & Gregor. 13. constitutiones, cum censuris, penis, decretis, & extensionibus earumdem; ac insuper easdem constitutiones ac decreta locum habere vult vbi que gentium & terrarum: inter quascumque personas etiam armatas, & in castris seu propugnaculis, militantes etiam in terris & dominiis hæreticorum.

Quinto explicat in particulari personas quæ prædictas penas incurrunt: & sunt istæ. Primo, quilibet miles qui in bello publico, & forsitan iuste indicto, contra alterum in aduersario exercitu militantem, siue alias in hostium castris, prædijs, aut terris degentem, priuatas inimicitias & similitates publicæ causæ intermiscendo, etiam Ducum permisso ex condicito ad singulare certamen descendit, aut ad illum prouocat.

Secundo, qui pactiones ineunt de dirimendo certamine cum primò alteruter vulneratus fuerit, seu sanguinem effuderit, aut certus ictuum numerus utriusque illatus fuerit; vel si conueniant, vt non singuli cum singulis, sed bini terni, aut plures hinc inde pugnent.

Tertio locorum domini, magistratus, Præsides, locumtenentes, militum duces, & Capitanei in castris vel extra ea, in alieno vel hostili solo; qui cum militibus exercitus aduersariorum, monomachiam in quocumque casu per præsentem, vel prædictas constitutiones prohibito, permittunt; vel quantum in ipsis est non prohibent, aut post admissum crimen, veniam & impunitatem concedunt.

Quarto omnes & singuli qui suo vel alieno nomine scripta (*manifesta, seu fides vulgo appellata*) in hac bulla prohibita, aut libellos, epistolas, earumve exempla dictant, componunt, scribunt, mittunt, deferunt, diuulgant, affigunt, exemplar typis imprimunt, subscribunt, intimant, vel etiam verbo denuntiant, seu artestantur.

Scripta vero quæ in ea bulla prohibentur, sunt omnia illa scripta, quæ vel expresse prouocant ad huiusmodi certamen, vel sunt quasi quædam præparatoria ad chartulas seu libellos prouocatorios, & ad duellum: atque illorum veluti radices; aut semina vt plurimùm, lacessendi aliquem ad pugnam, & suscitandæ similitatis, atque inimicitie materiam & occasionem præbent, dum in illis per modum epistolæ, libelli, aut publicæ attestacionis, & intimationis, siue per authentica documenta, siue per vnus, pluriumve

chyrographum, subscriptiones, aut reuelationes, sub prætextu proprii vel alieni honoris & famæ, in ore militari atque, vt vulgo dicitur, caualare se tuendi, aut lædendi sine ad illata, propulsatave contumelia, aut iniuria præbationem, seu tollendam illius suspicionem rei aliter gestæ ad id pertinentis, vel verborum aut responsonum lites, & ordo narratur vel ex simili abusu hac de causa aliquid tale adeo firmiter asseritur, aut negatur, vt qui contradixerit is siue nominatim, siue in genere mendacij arguatur seu mentiri dicatur. Aut ad hunc effectum militari etiam consuetudine quæritur, declaratur, aut respondetur, quamente, aut quo sensu quidpiam eiusmodi, quod ad superius expressa spectet, gestum, dictumve sit: vel offeri se quispiam contra certam vel incertam personam: vel generatim contra quemcumque; ad probandum armis, & verificandum, etiam in toto certamine, aliquid ita esse, aut fuisse vel non fuisse. Imo vero non solum prohibentur huiusmodi scripta ad effectum de quo superius dictum est, sed etiam qualescumque denuntiationes, narrationes, declarationes & testificationes talium rerum, supra dicta quoquo modo concernentium, & ob huiusmodi causas, etiam factæ sine scripto, in locis publicis vel priuatis, vbi hominum multitudo conuenire solet.

Sexto, qui aliis ad singulare certamen publice vel occulte ineundum vel ad prouocandum aliquæ ad pugnam; siue ad huius generis scripta (*que manifesta quæque chartule prouocatorie appellantur*) scribenda, dictanda, mittenda, deferenda, diuulganda, auxilium, consilium, operam, vel fauorem præstiterint, siue id fuerint, aut mandauerint. Quive in præmissis vel eorum aliquo se quomodolibet intermiscuerint, etiamsi neque pugna aliqua, nec certamen aut effectus, nec accessus aut actus ad pugnam proximus, neque expressa & aperta prouocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones prædictæ in publicum prodierint, aut cuiquam intimatæ extiterint, si per eos non steterit quominus intimatio fieret.

Septimo denique omnes, & quicumque publice vel priuatim, palam vel occulte in quibuscumque locis, modis, & formis ac casibus in hac bulla & aliis prædictis constitutionibus, videlicet Pij IV. & Greg. XIII. & Concil. Trident. ac decretis comprehensis singulare certamen, quod duellum vulgo dicitur, ex composito ineuntes, necnon id scelus suadentes, aut prouocantes, opem, consilium vel fauorem præstantes, equos, arma, vel comæatus præbentes, aut comitentes, vel circa chartulas, seu libellos, literas, nuntios, aut quæcumque alia scripta huiusmodi quomodolibet peccantes, huiusque delicti socij de industria spectatores, patrini, fautores, defensores quacumque Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.

Hi omnes si singulares personæ sint, cuiuslibet communitatis, vniuersitatis, collegij, aut reipub. maiorem excommunicationem ipso facto incurrunt: & si in ipso conflictu obierint, sepultura Ecclesiastica priuantur. Cititates vero, terræ, oppida, vel castra, & loca in quorum territorio id factus scientibus, & tacite, vel expresse permittenibus, aut tolerantibus dominiis, aut magistratibus, vel Senatu, aut populo admissum fuerit, interdicto Ecclesiastico supponuntur. Cuius interdicti relaxationem, aut excommunicationis absolutionem ab alio quam à Summo Pontifice pro tempore existente, penitentia & satisfactione congrue petacta, nisi in mortis articulo constituti, nequeant obtinere, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum quibusuis personis tam Ecclesiasticis cuiuscumque ordinis, aut militiae, status, gradus, aut conditionis existentibus, quam laicis, etiam imperiali, regali, vel alia mundana præminencia insignitis per Sedem Apostolicam in genere, vel in specie concessorum: quæ omnia quoque præmissa nemini suffragari possunt: penis aliis tam spiritualibus quam temporalibus contra eos inlicitis nihilominus in suo robore permanentibus. Hactenus summa bullæ Clementis verbis eiusdem vix mutatis. Indicat autem abunde ipse Pontifex mentem esse tali constitutione duellorum abominandum usam penitus tollere extirpatam ra-

dicibus eorum ac fibris excommunicationem, aliasque poenas imponendo non modo ob duellum: sed etiam ob scripta quæ duellum antegredi solent: aliaque habentia incitamentum ad idem scelus, suntque illius semina. Vnde Paulus Comitulus in lib. 6. responforum moralium quæst. 14. num. 6. deducit (& satis consentiunt quæ Thomas Sanchez in opere morali lib. 2. cap. 39. num. 24.) generaliter esse illic sermonem de duello, sumpto scilicet hoc nomine, pro dimicatione singulari ex vtriusque dimicantis placito & approbatione quamuis certo tempore & loco ad pugnam delecto ea careat. Nam si Papa hac sua constitutione duellorum semina & radices auertere voluit à fidelium cœtu: quanto magis genera omnia duellorum?

Addit idem author quæst. 17. esse responsum ab Clemente ipso octavo, Cōfessariis qui ante decretum ipsius, de quo dictum est, poterant per priuilegium Papale, absolueri à casibus Sedi Apostolicæ referuatis, posse quoque absolueri ab excommunicatione, quæ in eodem decreto imponitur respectu duelli. Quia ratione id ad suam notitiam tale responsum venerit, Comitulus ipse sufficienter ibidem aperit.

CAPVT VIII.

De Bello.

SVMMARIVM.

- 84 Bellum esse licitum.
- 85 Bellum aliud offensiuum, & aliud defensiuum, ac vtriusque differentia.
- 86 Necessaria vt bellum defensiuum sit iustum.
- 87 Necessaria vt offensiuum sit iustum, ac primo de auctoritate.
- 88 De causa iusta, quod certa esse debeat, ne dubiam esse sufficiat.
- 89 Cetera conditiones necessarise.
- 90 Quatuor casus in quibus Clericis pugnare licet.
- 91 Discrimen inter conditiones ad iustum bellum offensiuum necessarias.
- 92 Quid faciat is qui acceptam iniuriam valet vindicare bello; & cum superiorem recognoscat; non habet auctoritatem illud indicendi.
- 93 Causa indicendi iuste bellum.
- 94 De causa infidelitatis.
- 95 De causa heresis.
- 96 De ceteris causis.
- 97 Gloria, aut dilatio imperii non est sufficiens causa iusti belli.
- 98 Quomodo bellum possit esse vtriusque iustum, & vtrum liceat in eo vti insidiis.
- 99 Quo tempore liceat bellum gerere.
- 100 Quatenus liceat in bello vti infidelium auxilio.
- 101 Quatenus teneatur Princeps à bello desistere si iusta satisfactio ei offeratur.
- 102 De compositione quam Princeps facit cum hostibus, quoad quæuis damna suis subditis illata.
- 103 Quid teneatur militis facere, cum dubia est belli causa.
- 104 Quando teneantur ad restitutionem damnorum aduersariis illatorum in bello.
- 105 An teneantur, & peccent quando inferunt sine legitima auctoritate.
- 106 Responso ad questionem, Num licitum sit militibus exponere se euidetissimo mortis periculo.
- 107 Licitumne sit Clericis ad bellum proficisci.
- 108 Quatenus liceat in iusto bello damna hostibus inferre.
- 109 De iis que capiuntur in bello iusto.
- 110 Que circa innocentes seruanda sint in bello iusto, quoad personas ipsorum.
- 111 Quæquoad bona ipsorum.
- 112 De eo quod milites à rusticis sue reipub. vitam gratis accipiunt.
- 113 De grauamine eorumdem rusticorum per ipsos milites.
- 114 De iis ex hostibus, qui in iusto bello occidi non possunt.
- 115 Quatenus liceat ciuitatem iuste oppugnatam tradere militibus in prædam, & quod tunc non liceat nocere iis, qui ad loca sacra confugiunt.

- 116 Quatenus liceat in iusto bello rebus Ecclesiasticis nocere.
- 117 Explicatio questionis. An extracta de manibus hostium que diriperunt, sint reddenda propriis dominis.
- 118 Explicatio alterius questionis, An captis in bello, fugere liceat.
- 119 Quando captiui possint in bello iniusto exercere actum aliquem ad idem bellum spectantem.
- 120 De repressaliis.

DE bello ex professo tractat Gratianus per totam causam 23. præsertim quæst. 1. 5. & 8. tractant etiam Summularij in verbo, Bellum D. Thom. 2. 2. quæst. 40. & ibid. Caiet. & Bannes, ac Gregor. à Valen. disput. 3. quæst. 16. D. Anron. 3. part. tit. 4. Francisc. à Victoria in relect. de iure belli. Couar. ad regulam, peccatum, de regulis iuris in 6. part. 2. §. 10. et. Alphonfus à Castro in lib. 2. de iusta hæreticorum punitione cap. 14. & in lib. 3. aduersus hæreses, in verbo Bellum Petr. à Nauarr. lib. 2. De restitut. cap. 3. à num. 258. ac Ludouicus Molina in tomo 1. de iustitia & iure, tractatu 2. disput. 98. & aliorum sequentibus. Considerabimus autem bellum ipsum primo secundum se; secundo quoad indicentes illud; tertio quoad milites illud gerentes; & postremo quoad effectus illius.

De bello secundum se.

SECTIO I.

QUÆRITVR I. An liceat gerere bellum. Responso est; bellum non esse sua natura malum, sed licite fieri posse: imo & cum magno merito, vt satis clare ostenditur 23. quæst. 1. cap. Noli existimare, & quatuor sequentibus: contrariumque sentire est hæresis: quam in cit. verbo Bellum refutat Alphonfus à Castro, & post ipsum locis cit. Bannes art. 1. dub. 1. Petrus à Nauarr. à num. 249. ad 267. Gregor. à Valen. punct. 1. & Molina disput. 99. Quia in re immortali nō est huius in status: cui sufficit ea plura quam moralis certitudo quæ habetur ex Sanctorum exemplis, qui bellum in veteri Testamento gesserunt: hoc est, Abrahami, Moysis, Iosue, & aliorum. Itemque ex eo, quod D. Iohannes Baptista Luca 3. militibus de via salutis consilium potentibus non consuluerit militiam deserere, sed neminem cōcutere, & Dominus Matth. 8. Centurionem quæuis dicentem quod haberet sub se milites, laudauerit; & Matth. 22. tributa regibus soluenda dixerit, cum tamen ea exigantur ad gerendum bellum, & pacem conseruandam.

QUÆRITVR 2. quod duplex sit bellum. Responso est, duplex esse: vnum offensiuum, alterum defensiuum. Offensiuum vocatur, quando quis prior bello alterum aggreditur. Defensiuum vero, quando quis se defendit contra alium aggressorem. Inter quæ bella discrimen est. Tum quod finis belli defensiuum tantum sit defendere seipsum & suam rempublicam: finis autem belli offensiuum sit, sumere vindictam de altero; vnde & vindicatum dicitur. Tum quod bellum defensiuum sit actio cuiusvis hominis, etiam priuati: cui conceditur ius se defendendi. Bellum vero offensiuum sit hominis fungentis auctoritate publica; siquidem eo ipso quod vnus reipub. homines inferunt iniuriam alteri reipublicæ, neque Princeps ipsorum vult, vel dissimulat satisfactionem reddere: dominus reipub. offensæ potest sumere vindictam, seu punire illatas iniurias tanquam verus Iudex in ea causa. Principum enim est nō tantum defendere suos, contra illos qui inferunt ipsis iniuriam: sed etiam illatam vlcisci, iuxta illud ad Rom. 13. Dei minister est vindex in iram ei qui malum agit.] & illud 1. Petri 2. Siue Regi quasi præcellentis siue ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum.] Quod etiam ratio confirmat. Nam cum Princeps qui superiorem non recognoscit (de quo tantum principe hic loquimur) debeat in se habere omnia quæ sunt necessaria ad bonam reipub. gubernationem, & defensionem: sit vt iure naturæ Iudex sit eorum qui iniuriam sibi inferunt: atque vt reipub. paci bonoque consulendo, possit sceleratorum hominum crimina reprimere ac superbiam frangere.

QVÆ